

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет історії, права і публічного управління

КВАЛІФІКАЦІЙНІ РОБОТИ З ІСТОРІЇ

**Навчально-методичний посібник
для студентів історичних спеціальностей**

Вінниця – 2020

Кваліфікаційні роботи з історії : навч.-метод. посіб. для студ. іст. спеціальностей. – Вінниця, 2020. – 46 с.

Автори-упорядники:

Мельничук О.А. – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії ВДПУ імені Михайла Коцюбинського;
Романюк І.М. – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії та культури України ВДПУ імені Михайла Коцюбинського.

Рецензенти:

Кароева Т.Р. – доктор історичних наук, професор кафедри історії та культури України ВДПУ імені Михайла Коцюбинського;
Потильчак О.В. – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін НПУ ім. М.П. Драгоманова.

Навчально-методичний посібник розроблений на основі державного стандарту, освітньо-кваліфікаційних характеристик і стандартів щодо оформлення наукових робіт. В ньому викладені: загальні вимоги до змісту і структури кваліфікаційних робіт бакалавра, магістра; загальні рекомендації щодо проведення дослідження та написання кваліфікаційної роботи; нормативні вимоги до оформлення тексту кваліфікаційної роботи. Додатки містять інформацію щодо оформлення основних структурних частин кваліфікаційних робіт.

Навчально-методичний посібник пропонується для використання студентами-випускниками кафедр факультету історії, права і публічного управління при написанні курсових, бакалаврських, і магістерських робіт.

ВСТУП

Невід'ємною складовою змісту освіти з підготовки майбутніх фахівців-істориків є написання та захист кваліфікаційних робіт. Така форма роботи спрямована на поглиблення та розширення теоретичних знань, практичних умінь й удосконалення навичок самостійної роботи.

Кваліфікаційні (бакалаврська, магістерська) роботи є найбільш творчими та індивідуальними видами навчально-наукової роботи студентів (магістрантів), які виконуються під керівництвом викладача (наукового керівника). Мета їх виконання полягає в поглибленому вивченні шляхом аналізу першоджерел та літератури однієї із актуальних проблем навчальних дисциплін кафедри й створення на цій основі цілісного самостійного дослідження з елементами наукової новизни. Таким чином, кваліфікаційна праця містить нове розв'язання важливої наукової проблеми або конкретного наукового завдання.

На відміну від дисертаційних досліджень, що є науково-дослідницькими працями, кваліфікаційні роботи як самостійні наукові дослідження вважаються навчально-дослідницькими працями, в основу яких покладено моделювання більш-менш відомих рішень. Їх тематика та науковий рівень мають відповідати освітньо-професійній програмі навчання. Виконання випускної роботи повинно не стільки вирішувати наукові проблеми (завдання), скільки свідчити про те, що її автор здатний належним чином вести науковий пошук, розпізнавати професійні проблеми, знати загальні методи і володіти прийомами їх застосування.

Для майбутнього фахівця надзвичайно важливо мати ґрунтовну науково-теоретичну підготовку, володіти методологією оформлення та оприлюднення результатів наукового дослідження. Зважаючи на це, вказаний методичний посібник допоможе студентам (магістрам) ознайомитися із алгоритмом проведення дослідження та написання кваліфікаційної роботи. Крім того, в посібнику викладені вимоги до змісту та структури наукової роботи, а також правила її оформлення.

I. ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна робота – це дослідження, призначене для об'єктивного контролю ступеня сформованості умінь вирішувати типові задачі діяльності, які, в основному, віднесені в освітньо-кваліфікаційній характеристиці відповідної спеціальності до певного типу виробничих функцій.

Відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики напряму підготовки "бакалавр" кваліфікаційна - *бакалаврська* робота є самостійним (виконаним під керівництвом фахівця) науковим дослідженням, у якому студент має показати уміння вирішувати типові задачі діяльності, які, в основному віднесені в ОКХ до освітніх та дослідницьких функцій.

Бакалаврська робота є одним з перших самостійних ґрунтовних досліджень, у якому розглядається конкретне наукове або науково-практичне методичне завдання: узагальнюються та критично осмислюються теоретичні передумови його вирішення, обґрунтовуються та розробляються положення, а також рекомендації з використання отриманих результатів у практиці навчання.

Виконання і захист випускної бакалаврської роботи є завершальним етапом навчання на рівні бакалавра і однією з форм атестації випускників.

Метою виконання бакалаврського дослідження є осмислення конкретного професійного завдання; оволодіння матеріалом і методами самостійного дослідження, послідовного викладення; практичне застосування теоретичних знань для вирішення конкретних завдань.

У процесі виконання бакалаврської роботи студент, у відповідності до кваліфікаційних вимог, повинен проявити:

- вміння на професійному рівні досліджувати конкретно-історичні явища і процеси;
- вміння обґрунтовано, опираючись на отримані знання з джерелознавства та методики історичного дослідження, обирати методи аналізу обраної проблеми;

- вміння здійснювати аналіз джерел та літератури з досліджуваного напрямку;
- вміння робити аргументовані висновки й визначити ступінь їх новизни, а також вміти вести наукову дискусію.

У цілому, кваліфікаційна робота бакалавра дозволяє виявити творчий та науковий потенціал студента, а також може бути сходинкою для подальшої наукової роботи. У процесі її підготовки розвиваються навички самостійного вивчення й узагальнення наукової літератури з будь-якого вузького питання; виявляються нові й невирішені наукові завдання.

Відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики ступеня вищої освіти "магістра" кваліфікаційна - *магістерська* робота є самостійним (виконаним під керівництвом фахівця) науковим дослідженням, у якому студент має показати уміння вирішувати типові задачі діяльності, які, в основному, віднесені в ОКХ до організаційної, управлінської, та виконавської виробничих функцій.

Магістерська робота - це вид академічної роботи, яка представляє детальну розробку теми, що претендує на здобуття повної вищої освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем; вона є систематизацією набутих дослідником знань у певній сфері.

Магістерська робота є самостійним науковим дослідженням, що має внутрішню єдність і відображає хід і результати розробки обраної теми. До неї висуваються такі наукові вимоги:

- робота повинна відповідати сучасному рівню розвитку науки і техніки, а її тема - бути актуальною;
- магістерська робота подається у вигляді, який дозволяє судити, наскільки повно відображені й обґрунтовані положення, що становлять її зміст, висновки та рекомендації, їх новизну та значущість;
- сукупність отриманих у магістерській роботі результатів повинна свідчити про наявність у її автора навичок наукової роботи в обраній галузі професійної діяльності;
- дослідження відбиває як загальнонаукові, так і спеціальні методи наукового пізнання, правомірність використання яких

всебічно обґрунтовується у кожному конкретному випадку їх використання;

- зміст роботи характеризують оригінальність, унікальність і неповторність наведених даних; основою захисту є тут принципово новий матеріал, що включає опис нових фактів, явищ і закономірностей або узагальнення раніше відомих положень з інших наукових позицій або у зовсім іншому аспекті;

- дослідження передбачає елементи наукової полеміки, будучи по суті справи одним із учасників заочної дискусії; у її змісті наводяться вагомі й переконливі докази на користь обраної концепції, всебічно аналізуються і доказово критикуються протилежні їй точки зору; саме тут одержує найбільш повне відбиття така якість наукового пізнання як критичність по відношенню до існуючих поглядів та уявлень, а це означає, що зміст магістерської роботи характеризує наявність у ній дискусійного та полемічного матеріалу;

- специфічний не тільки зміст магістерської роботи, але й форма викладу, яка характеризується високим ступенем абстрагування, активним використанням категоріального апарату, засобів логічного мислення, комп'ютерних методик і статистики;

- для викладу матеріалу характерні аргументованість суджень і точність наведених даних; включення в текст знакового апарату, що є у розпорядженні автора магістерської роботи (таблиці, символи, діаграми, схеми, графіки і т.п.), тобто все те, що являє собою "мову науки", яка зрозуміла тільки спеціалістам;

Виходячи з того, що магістерська підготовка - це по суті лише перша сходинка до науково-дослідної і науково-педагогічної діяльності, яка веде до вступу в аспірантуру і наступної підготовки кандидатської дисертації, магістерська робота не може вважатися науковим твором у повному розумінні цього слова, оскільки ступінь магістра - це не науковий, а академічний ступінь, який відображає перш за все освітній рівень випускника вищої школи і свідчить про

наявність у нього вмінь і навичок, властивих науковому працівникові-початківцеві.

Враховуючи наукові (творчі) здобутки кваліфікаційної роботи, магістр може бути рекомендований Радою Інституту для навчання в аспірантурі.

Незалежно від обраної теми, **структура** кваліфікаційної (бакалаврської, дипломної, магістерської) роботи має бути такою:

- титульний аркуш;
- зміст;
- перелік умовних позначень (при необхідності);
- вступ;
- декілька розділів (підрозділів);
- висновки;
- список використаних джерел та літератури;
- додатки (при необхідності).

У науковій роботі важливими є всі складові.

На **титульній сторінці** кваліфікаційної роботи обов'язково вказуються: (див. Додатки А, Б, В)

- найменування вищого навчального закладу; назва інституту та кафедри, на якій виконується кваліфікаційна робота;

- тема наукового проекту,
- спеціальність, освітня програма, курс і група, в якій навчається дослідник;

- прізвище, ім'я, по батькові студента (повністю);
- науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по-батькові наукового керівника (повністю);
- місто і рік написання кваліфікаційної роботи.

За вимогами кваліфікаційної роботи – **зміст** подається на її початку, відразу ж за титульною сторінкою. Він повинен містити усі (за винятком титульної сторінки) складові частини структури наукової роботи: перелік умовних позначень (за наявності), вступ, найменування усіх розділів, підрозділів (якщо вони мають заголовки), загальних висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків із позначенням

нумерації їх початкових сторінок (див. Додатки Г, Д). Заголовки змісту повинні точно повторювати заголовки у тексті. Скорочувати заголовки в змісті або давати їх у іншій редакції порівняно із заголовками в тексті не допускається. Правила їх оформлення полягають у наступному: позначення ступенів прийнятої рубрикації, тобто частин, розділів, параграфів і їхніх порядкових номерів, слід розмішувати в один рядок із відповідними заголовками, відділяючи їх крапкою. Всі заголовки закінчувати без крапки. Якщо заголовок складається з двох речень, то після першого ставиться крапка, а після другого – ні.

Перелік умовних позначень використовують для подачі специфічної термінології, маловідомих скорочень, нових символів, позначень тощо. В такому випадку їх перелік може бути поданий в науковій роботі у вигляді окремого списку перед вступом. Перелік друкується двома колонками, в яких ліворуч за алфавітом наводяться умовні скорочення, а праворуч — їх детальна розшифровка (див. Додаток Е). Якщо в науковій роботі спеціальні терміни, скорочення, символи, позначення тощо повторюються менше трьох разів, їх перелік не складають, а подають розшифровку в тексті при першому згадуванні

Вступ слугує своєрідним ключем до написання, а відтак і до ознайомлення зі змістом кваліфікаційної роботи, в якому розкривається сутність, науковий стан, наукова значущість, підстави і вихідні дані для розробки проблеми. Далі у вступній частині подається загальна характеристика наукового напрямку в запропонованій послідовності і розкривається зміст окремих складових.

Вступ бакалаврської роботи має містити у визначеній послідовності такі складові: актуальність теми, об'єкт дослідження, предмет дослідження, хронологічні рамки дослідження, територіальні межі дослідження, ступінь дослідження проблеми, джерельна база дослідження, мета та завдання дослідження, методологічна основа дослідження, структура роботи.

Вступ магістерської роботи має містити у визначеній

послідовності такі складові: актуальність теми, об'єкт дослідження, предмет дослідження, хронологічні рамки дослідження, територіальні межі дослідження, мета та завдання дослідження, методи дослідження, наукова новизна одержаних результатів, практичне значення наукової роботи, апробація результатів дослідження, публікації, структура роботи.

Актуальність теми, в більшості випадків, зазначається декількома абзацами, де чітко і стисло обґрунтовуються чинники або фактори, що визначають актуальність і доцільність вивчення обраного наукового напрямку, сутність проблеми або наукового завдання.

Винятково важливо визначити **об'єкт дослідження**, тобто процеси або явища, обрані для безпосереднього вивчення (наприклад, події Національно-демократичної революції 1917-1920 років).

Предмет дослідження — це теоретичне відтворення об'єктивної дійсності, тих суттєвих зв'язків і відношень, які містяться в межах об'єкта і які підлягають безпосередньому вивченню (наприклад, діяльність політичних партій на тому чи іншому етапі революції).

Об'єкт і предмет дослідження співвідносяться між собою як загальне і часткове. Об'єкт — це те, що вивчається, а предмет — те, що передбачається для відтворення. В якості об'єкту необхідно виділити ту його частину, на яку спрямована основна увага дослідника, тому що саме предмет дослідження визначає тему (назву на титульній сторінці) наукової роботи (Скажімо, в зазначеному варіанті слід опрацювати не всі джерела про революцію, а лише ті, які пов'язані з аналізом програмних засад і діяльністю, поведінкою організацій і осередків національних партій).

Оскільки події, явища, факти тощо розвиваються в безпосередньому географічному середовищі, то у вступній частині обов'язково зазначаються **територіальні межі дослідження**. Наприклад, якщо в науковій роботі йдеться про розвиток освіти на території Поділля, то необхідно вказати, яких саме територій стосується проблема. Іншими словами, доцільно

чітко визначити кордони, на яких відбувалися зміни тих чи інших галузей освіти.

Не менш важливе значення має правильне визначення **хронологічних рамок** наукової роботи (якщо є потреба), де вказати нижню і верхню часові рамки перебігу подій, явищ, процесів, життя і діяльності персоналій і т.п., що дозволяє повною мірою узагальнити, систематизувати, осмислити і оцінити на рівні сучасних вимог історичні події, явища, роль тих чи інших діячів.

Ступінь дослідження проблеми включає в себе аналіз праць (монографій, брошур, статей тощо) науковців, які досліджували чи досліджують сьогодні вказану проблему. Можливий хронологічний, проблемний, проблемно-хронологічний підходи до аналізу наукових праць. У підсумку автор робить висновок про те, які аспекти залишилися поза увагою науковців і мають бути досліджені в пропонованій роботі.

Опис **джерельної бази** дослідження має містити в собі аналіз опублікованих (збірників документів, мемуарів, матеріалів статистики тощо) та неопублікованих (архівних документів та матеріалів) джерел. В результаті робиться висновок про репрезентативність джерельної бази дослідження.

Особливе місце в кваліфікаційній роботі займають **мета і завдання дослідження**. Виходячи з актуальності, ступеня дослідження проблеми, наявності джерельної бази, необхідно чітко сформулювати задум, якого потрібно досягти при вирішенні поставленої мети. Мета формулюється чітко, зазвичай, одним реченням, а реалізується через вирішення дослідницьких завдань. Завдання автора – визначити основні напрямки дослідження, спрямовані на досягнення мети. Як правило, кожне із них розпочинається словами: розглянути; визначити; обґрунтувати; висвітлити; опрацювати; проаналізувати; вивчити; систематизувати; узагальнити; з'ясувати тощо. Зазвичай кожне із завдань відповідає змісту підрозділів кваліфікаційної роботи.

Методологічна основа дослідження включає в себе

методологічні підходи, принципи, методи. Адже, у кожному конкретному науковому дослідженні застосовуються притаманні лише йому методи та прийоми. Тому в вступній частині слід подати перелік використаних у дослідженні методів і коротко та змістовно наголосити, яку роль вони відіграли в досягненні поставленої в роботі мети. Початкуючий, а тим більше досвідчений дослідник має знати, що в науковій роботі для досягнення поставленої мети і реалізації завдань потрібно використовувати **фундаментальні** або філософські, **загальнонаукові** (експериментальні, методологічні, описові, експериментально-аналітичні), **галузеві** та **конкретно-тематичні** методи: аналізу і синтезу (при вивченні джерел і літератури), типологізації (під час дослідження організаційних засад і структури наукових, науково-кращезнавчих, просвітницьких та інших товариств й осередків), діахронний (при створенні періодизації життєвого шляху і творчості), проблемно-хронологічний (для викладу історичного матеріалу), порівняльний і статистичний (для аналізу різних за характером і значеннями кількісних показників) тощо.

Наукова новизна одержаних результатів визначається постановкою і втіленням авторської концепції дослідження. Тому варто стисло і конкретно подати коротку анотацію того, яких саме нових результатів досягнуто на основі наукового дослідження, перерахувати наукові положення, які раніше не були відомі науці або запропоновані автором особисто, а також визначити відмінність одержаних результатів від уже відомих раніше (наприклад: у науковій роботі вперше проведено загальне дослідження недостатньо висвітленої досі в історіографії теми; окреслено хронологічні рамки та запропоновано періодизацію життєвого і наукового шляху творчої діяльності вченого; розкрито форми і методи діяльності наукових, благодійних і інших товариств України; систематизовано науковий доробок ученого та проаналізовано його історичні погляди на минуле України та її регіонів; отримано і введено в науковий обіг широке коло фактичного матеріалу, архівних джерел, проаналізовано документальну базу наукових праць; відпрацьовано нову

методику адаптації тощо).

Практичне значення наукової роботи відображає відомості про практичну цінність і наукове використання одержаних результатів дослідження або рекомендації щодо їх використання. Тобто практичне значення визначається, зокрема, тим, що фактичний матеріал, теоретичні положення та висновки, зроблені автором дослідження, можуть бути використані при підготовці узагальнюючих праць, спеціальних видань і статей, посібників, навчально-методичної літератури, а також впровадженні у навчальні дисципліни вищих навчальних закладів.

Апробація результатів дослідження може проходити у вигляді доповідей, повідомлень, тез доповідей на (міжнародних, всеукраїнських, регіональних, міжвузівських тощо) науково-теоретичних чи науково-практичних конференціях, семінарах, симпозіумах, нарадах, засіданнях кафедр, гуртків, проблемних груп, наукових шкіл тощо, у яких висвітлюються основні положення наукової роботи. Про основні наслідки такої апробації потрібно наголосити в цій частині тексту, вказавши їх назву і дату проведення.

Публікації відображають особистий внесок дослідника. Тому у вступі потрібно вказати, у скількох статтях спеціалізованих наукових збірників, наукових журналів, інших періодичних і неперіодичних видань, матеріалів і тез конференцій, викладено зміст наукової роботи.

У **структурі роботи** зазначається, з яких структурних елементів, скількох розділів та підрозділів складається робота (наприклад, «дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків»), повний обсяг роботи та кількість найменувань джерел та літератури (наприклад, «Повний обсяг магістерської роботи складає 108 сторінок (основний текст – 90 сторінок). Список використаних джерел та літератури нараховує 120 позицій».)

Підсумовуючи цю частину науково-дослідної роботи, зауважимо на такому правилі: повний текст вступної частини

формується в самому кінці, тобто, після написання всіх розділів, висновків, систематизації використаних літератури і джерел та оформлення додатків. Це дозволяє тому, хто знайомиться з роботою, з'ясувати задум, підходи, методика, структуру і спрямування дослідження.

Мета, завдання та характер дослідження визначають структуру **основної частини** кваліфікаційної роботи, яка складається з розділів, кількість яких оптимально має складатися з 2-4 розділів. Рекомендується розділи роботи структурно поділити на 2-4 підрозділи. Особливу увагу необхідно звернути на формулювання назв розділів і підрозділів, вони мають бути лаконічними, короткими і точними, щоб повністю розкрити головні ідеї змісту теми роботи (розділу, підрозділу). Кожний розділ має починатися з нової сторінки, його основному тексту може передувати передмова зі стислим описом вибраного напрямку та обґрунтуванням застосованих методів дослідження. Виклад матеріалу кожного розділу повинен завершуватися умотивованими та логічними висновками до представленого у ньому матеріалу. В кінці кожного підрозділу також повинен формулюватися стислий (із кількох речень) висновок із викладенням наведених у ньому наукових і практичних результатів, що дає змогу вивільнити загальні висновки від зайвих деталізації і подробиць.

Перший розділ магістерської роботи має назву «Історіографія, джерельна база та методологія дослідження», в підрозділах якого у вказаній послідовності розкриваються наступні складові елементи (1.1. Стан наукового висвітлення проблеми; 1.2. Джерельна база дослідження; 1.3. Методологія дослідження).

Важливе значення в кожній науковій роботі посідають **цитати**, які використовуються для точної передачі думок авторів першоджерел, що допомагає ідентифікувати ті чи інші погляди або зіставити різні точки зору на обрану проблему тощо. Вони є необхідною точкою опори молодого автора для здійснення відповідного аналізу та синтезу залученої інформації. Зрештою, саме їх зміст дозволяє сформувати переконливі

докази, потрібні для об'єктивної та неупередженої характеристики явищ, подій, фактів, які вивчаються. У студентських наукових роботах цитати також використовуються для того, щоб підкріпити твердження їх авторів за допомогою авторитетних дослідників.

Серед загальних вимог, які застосовуються до цитування джерел і літератури, можна виділити такі з них, як:

1) текст цитати потрібно починати і закінчувати лапками та обов'язково наводити в точній відповідності з джерелом й збереженням особливостей авторського написання;

2) цитування слід робити повним, довільно не скорочуючи авторського тексту, бо це може призвести до невірних, неточних і навіть перекоханих думок авторів. За вимогами, при цитуванні допускається пропуск слів, речень і навіть абзаців, але так, щоб це не призвело до перекохань авторської думки. Такі пропуски в текстах цитат позначаються трьома крапками, що ставляться в будь-якому місці цитати (на початку, в середині, в кінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то його потрібно зберегти;

3) кожному цитату слід обов'язково супроводжувати посиланням на джерело, з якого вона наводиться;

4) при непрямому цитуванні, тобто їх переказі чи викладі за допомогою думок інших авторів або своїми словами, необхідно бути максимально точним і коректним як щодо змісту, так і оцінювання автора джерела, і обов'язково робити відповідні посилання на таке джерело;

5) цитування повинно бути максимально оптимальним, оскільки недостатнє знижує рівень науковості та наукову цінність праці, а надмірне перевантажує і створює враження компілятивності роботи;

б) при цитуванні, за загальним правилом, слід дотримуватися єдиного мовного режиму.

Висновки — це підведення підсумків проведеної студентом дослідницької роботи, в яких, у першу чергу, відображаються одержані ним найбільш важливі наукові та практичні результати. Вони впливають із змісту наукової

роботи і не повторюють висновків до розділів і підрозділів. У висновках коротко оцінюється стан поставленої наукової проблеми, розкриваються методи (методика) її вирішення, їх практичний аналіз, порівняння з відомими розв'язаннями, наголошується на якісних і кількісних показниках здобутих результатів, обґрунтовується їх достовірність, а також можуть міститися пропозиції (у випадку доцільності) щодо наукового і практичного використання результатів роботи. За обсягом висновки складають, як правило, 2-4 сторінки, на яких, у відповідності до завдань роботи, викладених у вступі (дотримуючись послідовності), відображено основні результати дослідження. Висновки мають носити загальний характер, без залучення фактичного матеріалу.

Список використаних джерел та літератури є необхідною і обов'язковою складовою частиною усіх видів наукової роботи. Проте у список заносяться лише ті джерела та література, які безпосередньо використані студентом для написання наукової роботи. Список використаних джерел і літератури слід розміщувати в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків джерел і літератури в межах кожного із видів, однак нумерація списку має бути наскрізною. Таким чином кожний із номерів не може повторюватися двічі. Список поділяється на дві частини: *Джерела*, які включають «І. Архівні матеріали» та «ІІ. Опубліковані документи та матеріали»; та *Літературу*. (див. Додаток Ж).

Бібліографічний опис джерел і літератури складають відповідно до чинних стандартів із бібліотечної та видавничої справи: ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання» (див. Додаток З).

Якщо є необхідність подати допоміжний матеріал, то до наукової роботи доцільно включати **додатки**, які відображають повноту сприйняття наукової роботи та дозволяють глибше розкрити сутність досліджуваних питань, переконливіше аргументувати висловлені міркування, яскравіше охарактеризувати діяльність тих чи інших персоналій, як то:

- цінний джерельний матеріал, фотографії і копії документів; різні плани, карти-схеми, схеми битв;
- малюнки, фотографії, ілюстрації допоміжного характеру; хронологічні, синхронізаційні та генеалогічні таблиці;
- таблиці допоміжних цифрових даних, графіки, діаграми;

Додатки оформляються на наступних після «списку використаних джерел та літератури» сторінках і розміщуються в порядку їх появи у тексті роботи.

Нерідко дипломні, а частіше магістерські роботи містять значну кількість додатків. Тому, доводиться оформляти їх навіть окремою частиною (книгою).

Текст кожного додатка при необхідності може поділитися на розділи та підрозділи, пронумеровані в межах кожного з них. У таких випадках перед кожним номером ставиться позначення додатка (літеру) і крапку. Приміром, А. 2 — другий розділ додатка А; В. 3.1 — підрозділ 3.1 додатка В.

Ілюстрації, таблиці та формули в додатках нумерують у межах кожного додатка, зокрема: рис. Г. 1.2. — другий рисунок першого розділу додатка Г; формула Б. 1 — перша формула додатка Б.

Особлива роль у наукових працях належить **ілюстраціям**. Ілюстрації розміщуються в додатках по мірі їх згадування в тексті. До відбору ілюстративного матеріалу ставляться такі вимоги:

- ілюстрації мають використовуватися тільки в тих випадках, коли вони розкривають, пояснюють чи доповнюють інформацію, яка міститься в праці. Наявність їх дозволяє авторам передати більш чітко, точно та образно програмні матеріали, що викладаються;

- вигляд ілюстрацій має відповідати ступеню підготовленості студента: для студентів молодших курсів простіші і доступніші для з'ясування, а для старшокурсників — більш складні;

- при підготовці ілюстрацій слід враховувати можливості їх відтворення та інші фактори з тим, щоб максимально уявити, як вони будуть виглядати в роздрукованому вигляді;

- ілюстрації у вигляді схем не повинні повторювати матеріалу основного тексту або містити зайву інформацію, що відволікає читача від засвоєння теми;
- при поданні статистичних даних доцільно використовувати графіки та діаграми, які є ефективним засобом передачі інформації між величинами і явищами, що вивчаються;
- доцільно використовувати кольорові ілюстрації, які не тільки збагачують інформацію, а й акцентують увагу читачів на основних ідеях ілюстрованого матеріалу.

Необхідно зауважити, що робота над оформленням тексту дослідження на цьому не завершується. Адже написання окремих частин роботи ще не означає її цілісного характеру. Для цього необхідно уважно прочитати весь текст, виявити неузгодженості, повтори, стилістичні та орфографічні помилки, нечіткість думок, категоричні вислови тощо. Усувати їх потрібно шляхом редагування. Бажано остаточний варіант написаної роботи після перевірки наукового керівника дати на вчитку філологу. Зміст і якість самої роботи від такого доопрацювання тільки виграють.

Дуже важливо наприкінці всієї роботи над текстом уважно переглянути посилання на літературу і джерела, а також на оформлення їх списку. Часто трапляються механічні помилки і описки, що спотворюють джерельну базу, а відтак погіршують її загальну характеристику.

II. ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА НАПИСАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Виконання кваліфікаційної роботи здійснюється відповідно до графіку, затвердженого кафедрою та дирекцією. Процес роботи над дослідженням поділяється на три основні етапи: підготовчий; написання наукової роботи; заключний.

I. Підготовчий етап

Цей етап починається з вибору теми кваліфікаційної роботи, її осмислення та обґрунтування. З переліку тем, запропонованих кафедрою, студент вибирає ту, яка найповніше відповідає його навчально-виробничим інтересам та схильностям. Як виняток, за погодженням із науковим керівником та завідувачем кафедри студент може запропонувати власну тему наукового дослідження. Перевага надається темі, при розробці якої студент може виявити максимум особистої творчості та ініціативи. Разом із керівником необхідно визначити межі розкриття теми та перелік установ, досвід роботи яких буде висвітлюватись у дослідженні. При обранні теми основними критеріями є: актуальність, новизна і перспективність; наявність теоретичної та джерельної бази; можливість виконання теми в даній установі; можливість отримання експериментальних результатів дослідження. Назва теми має бути якомога коротшою, відповідати обраній спеціальності та суті розв'язаного наукового завдання, вказувати на мету наукового дослідження і його завершеність.

Обравши тему, студент має усвідомити сутність пропонованої ідеї, її новизну, актуальність, теоретичну важливість і практичну значущість. Обрана тема обов'язково погоджується з науковим керівником і затверджується на засіданні кафедри.

II. Написання наукової роботи

З тим, щоб наукова робота носила самостійний, дослідницький, творчий характер, мала завершені зміст і форму, досліднику після обрання та обговорення теми з науковим

керівником необхідно самостійно скласти план роботи. Він має включати вступ, 2-4 взаємопов'язані і логічно побудовані розділи, що дозволяють розкрити тему, а також висновки. Студент повинен також разом із своїм керівником установити обсяг матеріалу до кожного пункту плану та календарні строки збору, опрацювання, підготовки та оформлення кінцевих результатів роботи.

При виконанні наукового дослідження студенту (магістранту) необхідно дотримуватись розробленого плану, погодженого з науковим керівником і затвердженого завідувачем кафедри. Практичну роботу над змістом бакалаврської, дипломної або магістерської роботи можна умовно поділити на три етапи.

1. Вивчення бібліографії з обраної проблеми. Для цього, в першу чергу, слід ознайомитися зі змістом тематичного, системного та алфавітного каталогів бібліотеки ВДПУ імені М.М. Коцюбинського, Обласної універсальної наукової бібліотеки імені К.А. Тімірязєва, Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. У кожному конкретному випадку можна звернутися за допомогою до наукового керівника або ж бібліотечних працівників, які можуть надати відповідні консультації по суті поставлених питань. Значну допомогу у підшуванні джерел та літератури із досліджуваної теми надасть також Міжнародна інформаційна система Інтернет, через яку можна не лише опрацювати електронні каталоги українських та зарубіжних бібліотек, але й отримати доступ до повнотекстових форматів книг та періодичних видань.

Вивчення літератури і джерел варто будувати таким чином, щоб домогтись всебічного: з'ясування стану джерельної бази дослідження обраної теми; визначення рівня її розробки у науковій літературі; перегляду архівних матеріалів, бібліографічних довідників, енциклопедичних видань й посібників, які зберігаються у фондах бібліотек; ознайомлення з оглядовими статтями у працях; оволодіння апробованими методами експериментального дослідження тощо.

2. Вивчення архівних джерел, матеріалів і літератури з метою збору матеріалу, необхідного для виконання роботи.

Роботу над вивченням джерел та літератури рекомендується здійснювати у такій послідовності: а) вивчення загальних наукових праць; б) опрацювання опублікованих документальних, статистичних та інших джерел, а також спеціальних праць з теми наукової роботи; в) дослідження першоджерел (документів і матеріалів архівів), оскільки саме це надає роботі наукову цінність.

Якщо документ (праця) має теоретичний характер, доцільно розпочинати виписки після першого (інформаційно-оглядового) його прочитання, попередньо ознайомившись зі змістом, основними міркуваннями, теоретичними положеннями. Опрацьовуючи джерела і літературу, необхідно виписувати з них не все підряд, а окремо матеріали для кожного розділу і підрозділу роботи, фіксуючи у вигляді цитат найбільш важливі місця документів, дотримуючись відповідних вимог. Необхідно ретельно занотувати всі бібліографічні дані про опубліковані праці та джерела, з яких робляться виписки, дотримуючись вимог.

Працюючи в архівах, слід обов'язково зазначати назви документів і матеріалів, архівів, номери і назви фондів, номери описів, назви і номери справ, а також номери аркушів, їх хронологічні межі. Для користування ними краще всього робити це для кожного документу окремо. Виписки робити своїми словами, передаючи основний зміст прочитаного джерела або цитуючи його (кожну цитату потрібно фіксувати мовою оригіналу і обов'язково брати в лапки).

Будь-який дослідник не може прочитати всю літературу – для цього просто не вистачить часу. Тому бажано знайомитися із книгами і статтями таким чином. Спочатку прочитати назву і анотацію, потім — зміст. Це дозволить створити уявлення про структуру роботи. Якщо вони викличуть професійне зацікавлення, то далі ознайомитися з вступною частиною (передмовою), зміст якої допоможе з'ясувати, про що в ній йдеться. Після цього бажано уважно прочитати висновки автора

(авторів) і лише тоді братися за сам текст. При читанні наукової літератури слід особливу увагу звернути на її науковий апарат, посилання на джерела. Значна частина з них обов'язково потрібна буде для ознайомлення чи ґрунтовного опрацювання.

3. Написання тексту роботи. Увесь зібраний матеріал слід згрупувати по структурних частинах (розділах і підрозділах) наукової роботи. Спочатку доцільніше приступати до написання розділів (основної частини) кваліфікаційної роботи, згодом підготувати висновки і насамкінець написати вступ. Такої послідовності варто дотримуватися, оскільки написавши основну частину роботи, значно легше у вступі розкрити про що йдеться у кожному з розділів і до яких висновків дійшов автор. Щоправда, можна починати роботу із вступу, але тоді після оформлення всього тексту доведеться ще раз переглядати зміст вступної частини.

Працюючи над текстом наукової роботи необхідно:

- писати українською науковою літературною мовою; логічно, чітко і ясно висловлювати свої думки;
- уважно стежити за побудовою речень, щоб вони не були надто громіздкими;
- не допускати логічних суперечностей і незавершених висловлювань, думок;
- завершувати кожен розділ (підрозділ) обґрунтованими та вмотивованими висновками;
- у разі потреби обов'язково звертатися за порадами і консультаціями до наукового керівника.

Наукову інформацію в тексті роботи необхідно викладати у найповнішому вигляді, обов'язково розкриваючи хід та результати дослідження, з детальним описом методики дослідження. Повнота наукової інформації має відбиватися в деталізованому фактичному матеріалі з обґрунтуваннями, гіпотезами, широкими історичними екскурсами і паралелями.

Виклад матеріалу в розділі (підрозділі) має будуватися системно та послідовно й підпорядковуватись одній чітко визначеній провідній ідеї, тобто розкриттю змісту теми наукової роботи загалом. Необхідно стежити за тим, щоб між ними не

було розбіжностей.

Ще однією важливою вимогою до написання тексту наукової роботи є дотримання необхідного співвідношення фактичного та теоретичного матеріалу. Якщо робота буде базуватися головним чином на фактичному матеріалі без належних узагальнень і теоретичних положень, то вона носитиме не стільки науковий, скільки фактографічний характер. У разі переваги теоретичного компоненту, коли робота не буде містити переконливого фактичного матеріалу, не опиратиметься на доказові факти, матиме абстрактний, схематичний, голослівний зміст. Тому обидві частини тексту слід правильно, раціонально поєднати, щоб висновки і узагальнення обов'язково опиралися на фактичний матеріал. Але в жодному разі якихось шаблонів для цього не існує.

При невеликих наукових роботах, якими є студентські наукові праці, потрібно постійно пам'ятати, що не можна захоплюватися для розкриття питання багатьма фактами, оскільки наукова цінність їх досліджень передусім визначається теоретичним рівнем. Це зобов'язує кожного дослідника уважно ставитися до побудови своїх праць, враховувати багатоаспектність об'єкту дослідження, вчитися оптимально формувати як її складові частини, так і теоретичний і фактичний компоненти.

В основному тексті слід розміщувати дидактично та методично оброблений і систематизований автором навчальний матеріал. Викладення матеріалу має бути об'єктивним, науковим, чітким і логічними. Обов'язковими їх складовими повинні бути терміни та нові поняття, їх визначення, використання наочних засобів. Текст необхідно писати на основі найновіших досягнень науки і техніки гарною літературною мовою, з максимально повною інформацією, так, щоб вона викликала інтерес до змісту, основних ідей, положень і висновків автора.

У мовностилістичному оформленні тексту роботи необхідно враховувати особливості наукового стилю мови та її об'єктивність, що впливає із специфіки наукового пізнання.

Необхідно стисло, логічно й аргументовано викладати зміст і результати наукових досліджень, уникати загальних слів, бездоказових тверджень, тавтології. Підготувавши чорновий варіант наукової роботи, студент зобов'язаний подати його на розгляд науковому керівникові. Врахувавши зауваження і поради керівника, автор готує чистовий варіант наукової роботи. При цьому варто уважно ще раз перевірити вірність написання імен, географічних назв, дат, джерел, літератури, точність наведених цитат тощо.

Обсяг основного тексту кваліфікаційної роботи (без списку використаних джерел та літератури, додатків) має складати: для бакалаврської – 60-70 сторінок; для магістерської – 80-110 сторінок.

Завершена робота, надрукована в одному примірнику і в твердому переплетенні разом із дискетою (в приклеєному із внутрішнього боку обкладинки конверті) після остаточного схвалення науковим керівником подається на кафедру, із дотриманням встановлених строків. Разом із роботою подаються також супровідні документи: завдання на виконання кваліфікаційної роботи із календарним планом її виконання, підписані студентом, науковим керівником та завідувачем кафедри; направлення голові екзаменаційної комісії, що містить прізвище, ім'я та по-батькові студента, довідку про його успішність, відгук наукового керівника.

У відгуку наукового керівника повинні бути відображені такі основні положення, як: новизна роботи та рівень її складності, теоретичний і практичний рівень підготовленості студента, його вміння працювати з літературою, самостійність роботи автора і характеристика вмінь дослідника користуватися сучасними методами і засобами досліджень, ставлення студента до роботи, його грамотність і наукова дисциплінованість. Текст відгуку має завершуватися висновком про підготовленість студента до самостійної наукової роботи і педагогічної діяльності, можливість подання кваліфікаційної роботи до захисту на засіданні Екзаменаційної комісії.

Після перевірки та схвалення роботи, її попереднього

захисту на засіданні кафедри, робота подається завідувачу кафедри на затвердження. Наукові роботи, які будуть подані на кафедру поза встановленими строками до захисту не допускаються.

III. Заключний етап передбачає підготовку роботи до захисту та захист кваліфікаційної роботи перед екзаменаційною комісією.

Подана на кафедру кваліфікаційна робота направляється на рецензування не пізніше як за 10 днів до захисту. Склад рецензентів затверджується завідувачем кафедри, на якій виконувалася робота. До рецензування можуть бути залучені професори і викладачі інших вищих навчальних закладів або споріднених кафедр, спеціалісти наукових установ.

Основу змісту рецензії мають складати результати всебічного аналізу та оцінки випускної роботи з висвітленням таких аспектів, як: науковий рівень роботи, ступінь самостійності дослідження, характеристика джерельної бази, повнота використання наукової літератури та вміння її критичного аналізу; обґрунтування актуальності теми, визначення об'єкта та предмета дослідження, формулювання мети та завдань дослідження, якісний рівень висновків, оформлення списку використаних джерел та літератури, загальне оформлення роботи.

Наприкінці рецензії вказується, чи відповідає робота вимогам відповідного рівня кваліфікації для даної спеціальності та її оцінка за 80-ти бальною шкалою. Рецензент підписує рецензію, зазначивши посаду за місцем роботи та науковий ступінь і вчене звання і не пізніше 3-х днів до захисту передає її на кафедру. Після цього робота із супроводжуючими документами та рецензією направляється в Екзаменаційну комісію.

Захист випускних кваліфікаційних робіт проводиться на відкритому засіданні Екзаменаційної комісії з числа найдосвідченіших науково-педагогічних працівників із залученням провідних фахівців галузі у складі голови секретаря і трьох членів, якщо присутні не менше половини членів її складу при обов'язковій присутності голови комісії. Графік захисту

таких робіт затверджується ректором вищого навчального закладу.

Процедура захисту включає доповідь студента, на яку відводиться 7-10 хвилин і яка повинна відбивати: актуальність теми дослідження, його мету, завдання, предмет і об'єкт, короткий джерелознавчо-історіографічний аналіз та висновки, що містять основні результати дослідження. Після виступу: студент дає відповіді на поставлені запитання; оголошується відгук наукового керівника та зміст рецензії; надається заключне слово автору роботи. За рішенням екзаменаційної комісії захист кваліфікаційної роботи оцінюється за 20-ти бальною шкалою.

В цілому, результати написання та захисту випускної кваліфікаційної роботи визначаються на закритому засіданні ЕК за 100-бальною шкалою, що відображається у виставленні відповідних оцінок: "відмінно", "добре", "задовільно", "незадовільно" і оголошуються у цей же день після оформлення протоколів засідання Екзаменаційної комісії.

Кваліфікаційні роботи оцінюються за такими правилами: 90-100 "А" ("**Відмінно**") - якщо до роботи немає зауважень, вона містить ґрунтовний аналіз джерел та наукової літератури, елементи наукової новизни; має теоретичне та практичне значення; доповідь на захисті є логічною, змістовною, проголошена вільно, зі знанням справи; відзиви і рецензії позитивні; відповіді на запитання членів ЕК правильні та логічні; робота повністю відповідає встановленим вимогам.

75-89 "В", "С" ("**Дуже добре**", "**Добре**") – якщо тема роботи розкрита належно, але наявні певні недоліки, які не мають істотного значення; в теоретичній частині деякі літературні джерела проаналізовані дещо поверхово або враховані не всі існуючі в науці течії, концепції і т. ін.; елементи новизни та практичного значення представлені не зовсім чітко; недостатньо використані інформаційні матеріали; є окремі зауваження в рецензії та відзиві наукового керівника, які не одержали аргументованого пояснення студентом; доповідь студента на захисті побудована логічно, проголошена вільно,

відповіді на запитання членів ЕК, переважно, правильні; робота оформлена в межах встановлених вимог.

50-74 "D", "E" ("*Задовільно*", "*Достатньо*") - тема роботи в основному розкрита, але мають місце певні недоліки змістовного характеру; нечітко сформульовані мета, завдання, об'єкт, предмет дослідження; відсутній або суттєво обмежений аналіз наукової полеміки; аналітична частина характеризується надмірною описовістю; добір інформаційних матеріалів не завжди обґрунтований; висновки і пропозиції, що містяться в роботі не обґрунтовані; рецензія й відзиви містять окремі зауваження, які не отримали: пояснення; доповідь, прочитана за текстом, або підготовлена невдало; не всі відповіді на запитання членів ЕК є коректними або вони не одержали належної аргументації; є зауваження щодо оформлення роботи.

1-59 "FX", "F" ("*Незадовільно*", "*Неприйнятно*") - порушена логіка викладення матеріалу в роботі; зміст розділів не узгоджені між собою; відсутній огляд сучасних літературних джерел; аналіз проблеми є поверховим; висновки до роботи не відображають вирішення поставлених завдань; мають місце істотні недоліки в оформленні роботи; виступ на захисті свідчить про слабку орієнтацію в предметі дослідження, відсутність системних знань з історичної спеціальності.

III. НОРМАТИВНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ТЕКСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Загальні вимоги

1. Назва роботи повинна бути, по можливості, короткою, відповідати обраній спеціальності та суті вирішуваної наукової проблеми, вказувати на мету дослідження і його завершеність.
2. Кваліфікаційна робота виконується державною мовою.
3. При написанні роботи обов'язкові посилатися на авторів і літературу, з якої запозичені матеріали або окремі результати. Використання у роботі запозиченого матеріалу без посилання на автора та літературу враховуються при допущенні роботи до захисту та визначенні її оцінки.
4. У роботі необхідно стисло, логічно і аргументовано викладати зміст і результати дослідження, уникати загальних слів, бездоказових тверджень, тавтології.
5. Роботу на захист подають у вигляді спеціально підготовленого переплетеного рукопису із доданим на диску її електронним варіантом.
6. Обсяг основного тексту кваліфікаційної роботи бакалавра (тобто обсяг всієї роботи без списку використаних джерел та літератури і додатків) складає 60-70 сторінок, кваліфікаційної роботи магістра - 80-110 сторінок.

Детальні вимоги до оформлення тексту

Кваліфікаційна робота друкується за допомогою комп'ютерного набору з одного боку аркуша білого паперу формату А4 (210х297 мм), можливо також використання паперу для подання таблиць та ілюстрацій на аркушах формату А3. Шрифт друку повинен бути чітким, стрічка - чорного кольору середньої жирності. Щільність тексту роботи повинна бути однаковою. Переноси слів у тексті кваліфікаційної роботи не допускаються. Текст роботи повинен бути вчитаний як студентом, так і науковим керівником. Не вчитаний текст з лексичними та орфографічними помилками є неприпустимим.

Текст роботи необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів: ліве - 25 мм, праве - 15 мм, верхнє - 20 мм, нижнє

– 20 мм.

Основні вимоги до комп'ютерного набору тексту дипломної роботи:

- текстовий редактор - WORD;
- гарнітура шрифту - Times New Roman, вирівнювання - по ширині;
- кегель шрифту (розмір) - 14;
- кількість символів у рядку - не менше 60;
- абзац – 1,2-1,27 см;
- міжрядковий інтервал - полуторний;
- кількість рядків на сторінці - до 30;
- інтервал між назвою структурних частин роботи (розділів, змісту, вступу, висновків, списку використаних джерел, додатків) і текстом - два полуторних інтервали;
- відстань між назвою підрозділу і текстом повинна дорівнювати полуторному інтервалу;
- назви структурних частин роботи: "ЗМІСТ", "ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ", "ВСТУП", "РОЗДІЛ", "ВИСНОВКИ", "СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ", "ДОДАТКИ" друкують великими літерами (шрифт - 14 напівжирний), вирівнюючи по центру;
- усі названі структурні частини роботи слід починати з нової сторінки;
- новий підрозділ друкується з тієї ж сторінки, на якій закінчився попередній, відступ між підрозділами — два полуторних інтервали;
- заголовки підрозділів друкують маленькими літерами, крім першої - великої, з абзацного відступу, шрифт 14 - напівжирний. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Відстань між заголовком розділу та заголовком підрозділу - два полуторних інтервали. Підзаголовок "Висновки до ... розділу" (якщо його роблять) відокремлюється і від попереднього, і від подальшого тексту одним полуторним інтервалом;
- використовувані в роботі списки повинні бути виконані в одному стилі (наприклад, всі списки з нумерацією "1), 2) ...", або всі списки з маркуванням "-"). При використанні

багаторівневого списку рекомендується вживати в першому рівні нумерацію, а в другому і далі - маркування;

- використовувані в роботі лапки та апостроф повинні бути одного стилю;

- зазначаючи в тексті роботи прізвища та ініціали дослідників, необхідно дотримуватись одного стилю: В.П. Бех, О.С. Віханський або В. Бех, О. Віханський, або Бех В.П., Віханський О.С. (Бех В., Віханський О.) Між прізвищем та ініціалами (слідкуючи, щоб вони лишились в одному рядку) необхідно використовувати нерозривний пробіл (стандартне сполучення клавіш "Shift - Ctrl - Пробіл");

- не допускається розташування заголовку підрозділу внизу сторінки, якщо під ним не вміщується щонайменше два рядки - у такому разі назва підрозділу разом із тестом переноситься на наступну сторінку;

- не можна починати абзац внизу сторінки, якщо на ній поміститься тільки один рядок з нього - в такому разі слід перенести весь абзац на наступну сторінку. Аналогічно не можна переносити один рядок з абзацу на наступну сторінку.

Вимоги до нумерації

Нумерацію сторінок подають арабськими цифрами без знака № у правому верхньому куті. Крапка після номеру сторінки не ставиться. У нумерації враховуються всі аркуші, включаючи додатки. На титульній сторінці номер не ставиться, але вона рахується першою сторінкою. Тому на сторінці «ЗМІСТ» буде відповідно цифра 2, а на сторінці «ВСТУП» буде цифра 3 і так далі.

Нумерація розділів подається арабськими цифрами без знаку № і без крапки після цифри. В тексті кваліфікаційної роботи номер розділу ставлять після слова "РОЗДІЛ", після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу (див. **Додаток К**).

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. В кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: 2.3. — третій

підрозділ другого розділу. Потім у тому ж рядку друкують заголовок підрозділу.

Вимоги до оформлення ілюстрацій

Ілюстрації (фотографії, креслення, схеми, графіки, карти) і таблиці, якщо вони займають менше половини аркуша необхідно подавати у роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації та таблиці більших розмірів рекомендується подавати у додатках. При цьому у тексті у дужках подається надпис (див. додаток А).

Ілюстрації повинні мати назву, яку розміщують після номера ілюстрації. Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією.

Вимоги до оформлення таблиць

Цифровий матеріал, як правило, оформляється у вигляді таблиць.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком тих, що розміщені в додатках) у межах розділу. У правому верхньому куті розміщують слово "Таблиця" із зазначенням її номера (який складається з номеру розділу і порядкового номеру таблиці в межах розділу) - наприклад, Таблиця 2.3 (третя таблиця другого розділу). Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею і друкують по центру сторінки симетрично до тексту. Назву і слово "Таблиця" починають з великої літери. У разі перенесення таблиці на іншу сторінку над подальшими частинами пишеться "Продовження табл. 2.3".

Таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті. В тексті повинна бути вказівка на таблицю. Наприклад, "...статистичні дані наведені в таблиці 2.3". Таблицю розміщують таким чином, щоб її можна було читати без повороту переплетеного блоку роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою.

У таблицях необхідно зазначати одиницю виміру. Якщо всі одиниці виміру є однаковими для всіх показників таблиці, вони наводяться в заголовку. Дрібні величини в таблиці повинні мати однакову кількість десяткових знаків (Додаток Л).

Вимоги до посилань

При написанні кваліфікаційної роботи студент повинен давати посилання на джерела, матеріали або окремі результати досліджень, дані з яких наводяться в роботі, а також на наукові дослідження, на матеріалах яких розроблюються проблеми, що вивчаються у роботі. Такі посилання дають змогу відшукати документи і перевірити достовірність відомостей про цитування документа, дають необхідну інформацію щодо нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг. Посилатися слід на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли в них наявний матеріал, який не включено до останнього видання.

Якщо використовуються відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді у посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул з джерела, на яке дано посилання в роботі.

В тексті кваліфікаційної роботи посилання на використані джерела та літературу подаються в квадратних дужках за формою: [4, с.19] (с. – сторінка); [5, ст.19] (ст. – стаття нормативного акту); [6, арк.19]. (арк. – аркуш архівної справи). При цьому перша цифра відображає наскрізну нумерацію позиції даного джерела в «Списку використаних джерел та літератури». Друга – позначає ту сторінку, статтю чи аркуш, з якої взято матеріал для кваліфікаційної роботи. Крапка в реченні ставиться після квадратних дужок. Наприклад: «У 1920-1929 рр. в Словаччині припинили існування 167 заводів, на яких працювало 13 386 робітників [7, с.48].»

На всі ілюстрації і таблиці кваліфікаційної роботи повинні бути посилання в тексті, при цьому слово "таблиця" і "рисунок" в тексті пишуть скорочено, наприклад: (див. табл. 1.2), (див. рис. 2.4.)

Вимоги до оформлення списку використаних джерел та літератури

Відомості про джерела і літературу, які включені до списку, необхідно давати згідно вимог державного стандарту з

обов'язковим наведенням прізвищ авторів, назв праць, міста і року видання, видавництва і кількості сторінок. Зразки і приклад оформлення бібліографічного опису подано у додатках .

Зверніть увагу на такі моменти.

1. При посиланні на книгу в списку використаних джерел вказується загальна кількість сторінок. При посиланні на частину книги чи статтю в збірці вказуються номери сторінок, на яких починається і закінчується стаття.

2. Обов'язковим є зазначення не тільки міста видання, а й видавництва.

3. Назва міста видання у всіх випадках пишеться повна: Київ, Запоріжжя, Донецьк, Львів, Відень тощо.

Вимоги до оформлення додатків

Додатки оформляють як продовження роботи на наступних її сторінках і їх розміщують у порядку появи в тексті роботи. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад, "Додаток А", "Додаток Б" і т.д.

Кожний такий додаток повинен починатися з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично по центру відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується "Додаток " і велика літера, що позначає додаток. Прикладами оформлення додатків можуть служити всі додатки, подані в навчально-методичному посібнику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Балух В.О. Магістерська робота : метод. поради / В.О. Балух. – Чернівці : Рута, 2003. – 42 с.
2. Білуха М.Г. Основи наукових досліджень : підручник / М.Г. Білуха. – Київ : Вища школа, 1997. – 271 с.
3. Добров Г.М. Наука о науке / Г. М. Добров. – 3-е изд., доп. и перераб. – Киев : Наук. думка, 1998. – 304 с.
4. Довгополая Е.П. Работа со справочно-библиографическим аппаратом библиотеки / Е.П. Довгополая. – Киев, 1985. – 16 с.
5. Кловак Г.Т. Педагогіка наукової школи : навч.-метод. посіб. для вищих пед. навч. закладів / Г.Т. Кловак. – Чернігів : Чернігів. держ. центр наук.-техн. і економ. інформ., 2004. – 208 с.
6. Ковальченко И. Теоретико-методологические проблемы исторических исследований. Заметки и размышления о новых подходах / И. Ковальченко // Новая и новейшая история. – 1995. – № 1.
7. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / О.В. Крушельницька. – Київ : Кондор, 2003. – 192 с.
8. Кушнарченко Н.М. Наукова обробка документів : підручник / Кушнарченко Н.М., Удалова В.К. – 2-ге вид., випр. і доп. – Київ : Знання, 2004. – 331 с.
9. Мельничук Т.А. Студентська наукова робота з історії : навч.-метод. посіб. на допомогу студ. / Т.А. Мельничук. – Вінниця, 2010. – 35 с.
10. Методичні рекомендації до написання і оформлення кваліфікаційних робіт / упоряд. Н.В. Крохмаль, Г.О. Нестеренко. – Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. – 52 с.
11. Методологические вопросы науковедения / под ред. В.И. Оноприенко. – Киев : Укр. ИНТЭИ, 2001. – 323 с.
12. П'ятницька-Познякова І.С. Основи наукових досліджень у вищій школі : навч. посіб. / І.С. П'ятницька-Познякова. – Київ, 2003. – 116 с.
13. Санцевич А. Методика исторического исследования / А. Санцевич ; АН УССР. Ин-т истории. – Киев : Наук. думка, 1990. – 212 с.
14. Філінюк А.Г. Наукова робота студента : метод. рекомендації для студ. і магістрантів усіх спеціальностей і форм навчання / Філінюк А.Г., Тремб'язький А.М. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. держ. ун-т, 2007. – 75 с.
15. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник / Шейко В.М., Кушнарченко Н.М. – 4-те вид., випр. і доп. – Київ : Знання, 2004. – 307 с.

Додаток А.

Зразок титульної сторінки бакалаврської роботи

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет історії, права і публічного управління

Кафедра всесвітньої історії

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: **ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ЛЕЙБОРИСТСЬКИХ УРЯДІВ
ВЕЛИКОБРИТАНІЇ (1997-2009 рр.)**

Студентки ступеня «бакалавр» АПІ групи
Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка
Спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія)
Додаткова спеціалізація: Правознавство
або

Додаткова спеціалізація: Українознавство та
краєзнавчо-туристична робота.
Музичко Олени Петрівни

Науковий керівник:
кандидат історичних наук, доцент
Шпортко Анатолій Петрович

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

м. Вінниця – 2020 рік

Додаток Б.
Зразок титульної сторінки магістерської роботи (1)

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет історії, права і публічного управління

Кафедра всесвітньої історії

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: **ПЕРСЬКА ДЕРЖАВА ЗА ПРАВЛІННЯ ДАРІЯ I**

Студентки ступеня «магістр» АП групи
Галузь знань: 03 Гуманітарні науки
Спеціальність: 032 Історія та археологія
Освітня програма: Історія та археологія
Музичко Олени Петрівни

Науковий керівник:
кандидат історичних наук, доцент
Шпортко Анатолій Петрович

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

м. Вінниця – 2020 рік

Додаток В.
Зразок титульної сторінки магістерської роботи (2)

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет історії, права і публічного управління

Кафедра історії та культури України

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: **КОМІТЕТИ НЕЗАМОЖНИХ СЕЛЯН НА ПОДІЛЛІ (1920-1933 рр.)**

Студентки ступеня «магістр» АП групи
Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка
Спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія)
Освітня програма: Середня освіта. Історія.
Правознавство.

або

Освітня програма: Середня освіта. Історія.
Українознавство та краєзнавчо-туристична робота.
Музичко Олени Петрівни

Науковий керівник:
кандидат історичних наук, доцент
Шпортко Анатолій Петрович

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

м. Вінниця – 2020 рік

Додаток Г.
Зразок змісту бакалаврської роботи
ЗМІСТ

Перелік умовних позначень.....	3
Вступ.....	4
Розділ 1. Зasadничі складові радянського соціального страхування.....	9
1.1. Роль і місце соціального страхування у більшовицькій доктрині суспільного розвитку.....	9
1.2. Зародження соціального страхування, організаційна структура та правовий статус страхових органів.....	16
1.3. Організаційний стан та соціальний склад органів соціального страхування та контингенту застрахованих.....	23
1.4. Джерела фінансового забезпечення системи соціального страхування.....	28
Розділ 2. Надання допомоги населенню УСРР в порядку соціального страхування.....	32
2.1. Соціальне страхування від безробіття в 1920-х рр.....	32
2.2. Медичне обслуговування застрахованих.....	39
2.3. Організація санаторно-профілактичної допомоги в установах соцстраху.....	45
2.4. Забезпечення застрахованих у разі тимчасової непрацездатності.....	50
Розділ 3. Пенсійне забезпечення застрахованих в Україні.....	55
3.1. Зародження та розвиток організаційно-правових основ пенсійного страхування.....	55
3.2. Практика пенсійного страхування в 1920-х рр.....	59
3.3. Особливості реформування пенсійного страхування в 1930-х рр.....	63
Висновки.....	68
Список використаних джерел та літератури.....	70
Додатки.....	75

Додаток Д.
Зразок змісту магістерської роботи

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень.....	3
Вступ.....	4
Розділ 1. Історіографія, джерельна база та методологія дослідження.....	9
1.1. Стан наукового висвітлення проблеми.....	9
1.2. Джерельна база дослідження.....	15
1.3. Методологія дослідження.....	22
2. Особливості позиції Великої Британії і створення	
Європейського Союзу.....	30
2.1. Велика Британія в умовах глобалізації та регіоналізації.....	30
2.2. Ідентичність британців і захист національного суверенітету	39
2.3. Маастрихтський договір: ратифікація та наслідки для Великої Британії.....	48
3. Лейбористський уряд і політика Великої Британії щодо	
європейської інтеграції.....	53
3.1. Європейське питання на виборах 1997 року та реформи	
лейбористського уряду.....	53
3.2. Прийняття єдиної валюти євро і позиція Великої Британії.....	60
3.3. Велика Британія в архітектурі європейської безпеки	
та розширення ЄС.....	71
Висновки.....	82
Список використаних джерел та літератури.....	86
Додатки.....	94

Додаток Е.
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВКП(б) – Всесоюзна комуністична партія (більшовиків).
ВРНГ – Вища рада народного господарства.
ВУРПС – Всеукраїнська рада професійних спілок.
ВУРСС – Всеукраїнська рада соціального страхування.
ВУЦВК – Всеукраїнський центральний виконавчий комітет.
ВЦВК – Всесоюзний центральний виконавчий комітет.
ВЦРПС – Всесоюзна центральна рада професійних спілок.
Губробмед – Губернський відділ робочої медицини.
Губсоцзабез – Губернський відділ соціального забезпечення.
Губсоцстрах – Губернське управління соціального страхування.
ГУСС, Головоцсоцстрах – Головне управління соціального страхування.
ДПУ – Державне політичне управління.
ЛКК – Лікарсько-контрольна комісія.
ЛТЕК – Лікарсько-трудова експертна комісія.
Наркомпоштель – Народний комісаріат пошти та телеграфу.
НКВС — Народний комісаріат внутрішніх справ.
НК РСІ – Народний комісаріат робітничо-селянської інспекції.
НКО – Народний комісаріат освіти.
НКОЗ – Народний комісаріат охорони здоров'я.
НКСЗ, Наркомсоцзабез – Народний комісаріат соціального забезпечення.
НКФ – Народний комісаріат фінансів.
Південмаштрест – Південний машинобудівний трест.
Південсталь – Південний металургійний трест.
Промбанк – Державний промисловий банк.
Робмед – Відділ робітничої медицини.
РКП(б) – Російська комуністична партія (більшовиків).
РНК – Рада народних комісарів.
Робземліс – Робітники землі та лісу.
РСЧА – Робітничо-селянська червона армія.
СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік
СРСС – Союзна рада соціального страхування.
УЕН – Українська економічна нарада.
Укрдержплан – Українська державна планова комісія.
Уркурупр – Українське курортне управління.
УРНГ – Українська рада народного господарства.
УСРР – Українська Соціалістична Радянська Республіка.
ЦВК – Центральний виконавчий комітет.
ЦКББ, ЦК Боротьбез – Центральний комітет боротьби із безробіттям.
ЦК КП(б)У — Центральний комітет Комуністичної партії (більшовиків)
України.

Додаток Ж.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

ДЖЕРЕЛА

I. Архівні джерела

Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (м. Київ)

Ф. 1. Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет Рад робітничих, солдатських і червоноармійських депутатів (ВУЦВК).

Оп. 3.

1. Спр. 1807. Листування з Наркоматами праці і соціального забезпечення УРСР про збільшення норм пенсій у містах і селах, про призначення персональних пенсій інвалідам громадянської війни, інвалідам праці (1.03.1927 р. – 14.06.1930 р.). 180 арк.

Центральний державний архів громадських об'єднань України (м. Київ).

Ф. 1. Центральний комітет комуністичної партії України.

Оп. 1.

2. Спр. 91. Протокол і стенограма пленуму ЦК КП(б)У з додатковими матеріалами (22–24.05.1922 р.). 98 арк.

Центральний державний історичний архів України (м. Київ).

Ф. 830. Особистий фонд родини Терещенків.

Оп. 1.

3. Спр. 775. Справа про колективне страхування від нещасних випадків на заводах та в помістях нащадків Ф.А. Терещенка у Волинській губернії (1897–1904 рр.). 263 арк.

Державний архів Вінницької області (м. Вінниця).

Ф. Р.155. Вінницька окружна каса соціального страхування.

Оп. 1.

4. Спр. 510. Листування з Головоцстрахом про притягнення до відповідальності за неправильне одержання допомоги (16.03–7.12.1926 рр.). 65 арк.

II. Опубліковані документи та матеріали

5. Важка промисловість УСРР: Підсумки промисловості за перші 5 місяців 1932 р. та виконання п'ятирічки. Харків : ОНТВ України, 1932. 80 с.

6. Девятый съезд Коммунистической партии (большевиков) Украины. 6–12 декабря 1925 г. : стеногр. отчет. Харьков : Пролетарий, 1926. 395с.
7. Праця в УРСР : стат. довідник. Київ : Держ. вид-во народ. госп-ва, 1937. 302 с.

ЛІТЕРАТУРА

8. Ашмарина С.В. Социальное страхование в условиях новой экономической политики 20-х гг. XX века // Рабочие в России: исторический опыт и современное положение : материалы IV науч.-практ. конф., 3–5 нояб. 2003 г. Москва: Эдиториал, 2004. С. 200–202.
9. Дубинин Ю.В. Россия – Франция: геополитический фактор в истории взаимоотношений // Новая и новейшая история. 2009. №2. С. 107–120.
10. Коцур Н.І. Соціальне становище міського населення України в умовах НЕПу (1921-1929 рр.) : автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Київ, 1997. 27 с.
11. Левицька Н. Студентство України на зламі XIX-XX ст. // Історія України. 1998. травень. №19(23). С.6.
12. Оболенская С.В. Политика Бисмарка и борьба партий в Германии в конце 70-х годов XIX в. Москва : Наука. 1992. 174 с.
13. Остапенко Д.О. Соціальне страхування промислових робітників України (середина XIX ст. лютий 1917 р.) : дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Харків, 1998. 170 с.
14. Штендер Г.М. К вопросу о галереях Софии Новгородской (по материалам археологического исследования северо-западной части здания) // Русский город: сайт. URL : <http://www.russiancity.ru/books> (дата звернення 8.02.2020).
15. George V., Manning N. Socialism, Social Welfare and the Soviet Union. London; Boston and Henley: Routledge, 1980. 349 p.

Додаток 3
ЗРАЗОК БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ ВИКОРИСТАНИХ
ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Книги (один, два, три автори)	Горобець В. Еліта козацької України в пошуках політичної легітимації: стосунки з Московією та Варшавою. 1654-1665. Київ : Основи, 2001. 533 с. Матяш І., Мушка Ю. Діяльність надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині: історія, спогади, архів. докум. Київ : Києво-Могилян. акад., 2005. 397 с. Олуйко В.М., Слободянюк П.Я., Баюк М.І. Адміністративно-територіальний устрій Поділля. Історія і сучасність : монографія / за загал. ред. Смолія В.А. Хмельницький : Промінь, 2005. 400 с.
Книги (чотири автори)	Основы создания гибких автоматизированных производств / Л.А. Пономаренко [та ін.] ; под ред. Б.Б. Тимофеева. Киев : Техніка, 1986. 144 с.
Книги (п'ять та більше авторів)	Системный анализ инфраструктуры как элемент народного хозяйства / Белоусова Н.И., Вишняк Е.И., Левит В.Ю. и др. Москва : Экономика, 1981. – 62 с.
Колективний автор	Історія України: нове бачення : навч. посібник / за ред. В.А. Смолія. Вид. 2-е, доп. й перероб. Київ : Видав. дім «Альтернативи», 2000. 463 с.
Без автора	Історія Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря / [авт. тексту В. Клос]. Київ : Грані-Т, 2007. 119 с. Воскресіння мертвих: українська барокова драма : антологія / [упоряд., ст., пер. і прим. В. О. Шевчук]. Київ : Грамота, 2007. 638 с.
Багатотомні видання	Україна крізь віки : в 15 т. / за ред. В.А.Смолія ; Ін-т історії України НАН України. Київ : Видав. дім «Альтернативи», 1999.
Окремий том	Сарбей В.Г. Національне відродження України // Україна крізь віки : в 15 т. Київ : Видав. Дім «Альтернативи», 1999. Т. 9. 336 с.
Перекладні видання	Конфетті Е. Маса і влада : пер. з нім. Київ : Видав. дім «Альтернативи», 2001. 416 с.
Словники	Європейський Союз : словник-довідник / [ред.-упоряд. М.Марченко]. 2-ге вид., оновл. Київ : К.І.С., 2006. 138 с.
Збірки	Національно-визвольна війна українського народу середини XVII століття: політика, ідеологія, військово мистецтво : зб. статей. Київ : Генеза, 1999. 320 с.

Збірники документів	Промышленность и рабочий класс Украинской ССР в период построения фундамента социалистической экономики (1926–1932 гг.) : сб. докум. и материалов. Киев : Политиздат Украины, 1966. 594 с.
Статті	Кривонос Р. Польсько-німецькі відносини у 90-ті роки // Універсум. 1999. № 3/4. С. 12–17. Власенко В. Демократичний президент демократичної держави // Урядовий кур'єр. 1997. 28 черв. С. 9. Смолій В.А. Початковий процес національного державотворення (друга половина XVI – перша половина XVII ст.): кілька штрихів до з'ясування проблеми // Наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-ту. Сер. : Історичні науки. Кам'янець-Подільський, 2001. Т. 6(8). С. 87–95.
Дисертації та автореферати	Васильева С.Н. Военнопленные Германии, Австро-Венгрии и России в годы Первой мировой войны: дис... канд. ист. наук : 07.00.03. Нижневартовск, 1996. 232 с. Носань Н.С. Грошова реформа 1922–1924 рр. в УСРР: історичний аспект: автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Черкаси, 2009. 20 с.
Інтернет-ресурси	Штендер Г.М. К вопросу о галереях Софии Новгородской (по материалам археологического исследования северо-западной части здания) // Русский город : сайт. URL : http://www.russiancity.ru/books (дата звернення: 8.02.2020)

Додаток К.

Зразок оформлення основної частини тексту кваліфікаційної роботи

РОЗДІЛ 2

ЗАСАДНИЧІ СКЛАДОВІ РАДЯНСЬКОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

2.1. Роль і місце соціального страхування у більшовицькій доктрині суспільного розвитку

Невід'ємною складовою економічної боротьби промислових робітників Російської імперії за свої права на початку ХХ ст. були вимоги щодо запровадження різних форм загальнодержавного соціального страхування, що виступали своєрідними гарантіями у разі настання соціальних ризиків. Такі положення одразу ж були підхоплені більшовицькою партією, яка вийшла на політичну арену, озброївшись класовою теорією диктатури пролетаріату. ...

2.2. Зародження соціального страхування, організаційна структура та правовий статус страхових органів

Перша детальна теоретична розробка питання про обов'язкове соціальне страхування належить англійському вченому Джонові Ванкуверу. У своїй книзі «Дослідження причин і наслідків бідності» (1796 р.). він запропонував організувати особливі ощадні каси з обов'язковою участю в них певних категорій населення. Ці обов'язкові каси повинні були виплачувати своїм учасникам допомогу на лікування і поховання, пенсію інвалідам, старим, удовам, сиротам і здійснювати підтримку безробітним. Ванкувер розробив детальний проєкт організації страхування, за яким роботодавець був зобов'язаний сплачувати внески, які, однак, він міг вираховувати із заробітної плати робітника [11, с.232].

**Додаток Л.
Зразок оформлення таблиць**

у тексті

... У поданій нижче таблиці 2.2. відображені перспективи розвитку соціального страхування у першій п'ятирічці.

Таблиця 2.2.

Директиви п'ятирічного плану щодо охоплення соціальним страхуванням в Україні у 1928/29 – 1932/33 рр. (тис.) [91, арк.1].

Роки	Чисельність найманих працівників			Чисельність застрахованих		
	Роб.	Сел.	Всього	Роб.	Сел.	Всього
1928/29 р.	1828,9	206,8	1 695,2	1823,7	59,2	1882,9
1929/30 р.	1962,2	220,4	2182,6	1962,2	110,2	2072,3
1930/31 р.	2075,7	234,9	2 310,6	2075,7	176,2	2351,9
1931/32 р.	2152,9	250,4	2403,3	2152,9	250,4	2403,3
1932/33 р.	2265,2	266,9	2532,1	2265,2	266,9	2532,1

в додатках

**Додаток А
Чисельність застрахованих в СРСР у 1926-1928 рр.
[355, с.29; 356, с.30; 357, с.29; 358, с.31]**

	1.Х. 1926 р.	1.Х. 1927 р.	1.Х. 1928 р.
РСФРР	4 955 600	5 974 300	6 424 722
УСРР	1 378 100	1 770 508	1 824 975
ЗСФРР	266 900	299 400	319 763
БСРР	115 200	185 000	165 251
УзбСРР	82 300	106 500	123 988
ТуркмСРР	18 100	24 200	28 115

Зміст

Вступ.....	3
Зміст та структура кваліфікаційної роботи.....	4
Загальні рекомендації щодо проведення дослідження та написання кваліфікаційної роботи.....	18
Нормативні вимоги до оформлення тексту кваліфікаційної роботи.....	27
Список використаної літератури.....	33
Додатки.....	34